

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 587/2023-26

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miloša Maďara a sudcov Jany Baricovej a Rastislava Kaššáka (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpenej LEGARTUM s.r.o., Hrachová 16/B, Bratislava, proti postupu Okresného súdu Žilina v konaní vedenom pod sp. zn. 21P/159/2020 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Žilina v konaní vedenom pod sp. zn. 21P/159/2020 **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Okresnému súdu Žilina **p r i k a z u j e**, aby v konaní vedenom pod sp. zn. 21P/159/2020 konal bez zbytočných prietahov.
3. Sťažovateľke **p r i z n á v a** finančné zadosťučinenie **1 800 eur**, ktoré **j e** Okresný súd Žilina **p o v i n n ý** zaplatiť jej do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.
4. Okresný súd Žilina **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľke trovy konania **959,24 eur** a zaplatiť ich právnej zástupkyňi sťažovateľky do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.
5. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) uznesením č. k. I. ÚS 587/2023-14 z 9. novembra 2023 prijal na ďalšie konanie v celom rozsahu ústavnú sťažnosť sťažovateľky vo veci namietaného porušenia jej základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva

na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Žilina (ďalej aj „okresný súd“ alebo „súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 21P/159/2020. Sťažovateľka súčasne žiada prikázať okresnému súdu, aby v napadnutom konaní konal bez zbytočných prietáhov, a navrhuje, aby jej ústavný súd priznal primerané finančné zadosťučinenie 5 000 eur a náhradu trov konania pred ústavným súdom.

2. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľka sa ako matka návrhom doručeným okresnému súdu 5. augusta 2020 domáha úpravy rodičovských práv a povinností k svojmu maloletému dieťaťu. Spolu s predmetným návrhom sa domáhala vydania neodkladného opatrenia. Okresný súd uznesením z 3. septembra 2020, vykonateľným 22. septembra 2020, nariadil neodkladné opatrenie a otca maloletého dieťaťa zaviazal platiť výživné v tam uvedenej sume. Predmetné uznesenie bolo 25. februára 2021 potvrdené odvolacím súdom a nadobudlo právoplatnosť 10. marca 2021. Okresný súd rozhodoval aj o návrhu otca z 29. júla 2021 na nariadenie neodkladného opatrenia, ktorý (návrh) bol uznesením z 27. augusta 2021 zamietnutý. V marci 2023 žiadali účastníci konania nariadiť termín pojednávania, a túto žiadosť sťažovateľka urgovala v máji 2023.

3. Pre nečinnosť súdu sa sťažovateľka 19. júna 2023 obrátila so sťažnosťou na prietahy v konaní na predsedu súdu, ktorá bola vyhodnotená ako čiastočne dôvodná. Napokon okresný súd v júli 2023 nariadil na 6. október 2023 pojednanie, na ktorom bol vyhlásený rozsudok. Keďže otec maloletého dieťaťa sa proti nemu odvolal, spis bol postúpený odvolaciemu súdu na rozhodnutie a vec dosiaľ nie je právoplatne skončená.

II.

Argumentácia sťažovateľky

4. V podanej ústavnej sťažnosti sťažovateľka namieta, že postupom okresného súdu v napadnutom konaní došlo k porušeniu jej v bode 1 označených práv, keďže v jej veci súd vôbec nekoná a dosiaľ (ku dňu podania ústavnej sťažnosti, pozn.) nebolo nariadené žiadne pojednanie. V dôsledku nečinnosti okresného súdu dochádza podľa jej tvrdenia k zbytočným prietahom a neprimeranému predĺženiu konania v trvaní viac ako troch rokov. Zdôrazňuje, že ide o konanie vo veci starostlivosti súdu o maloletých, ktorého predmet má pre ňu ako matku samoživiteľku osobitný význam.

III.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľky

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

5. Okresný súd vo svojom vyjadrení k ústavnej sťažnosti chronologicky uvádza jednotlivé úkony súdu a účastníkov konania a poukazuje na tú podstatnú skutočnosť, že vo veci už bolo rozhodnuté, a tým došlo k odstráneniu neistoty sťažovateľky. Ďalej zdôrazňuje, že už uznesením z 3. septembra 2020 bolo nariadené neodkladné opatrenie a otcovi bola uložená povinnosť prispievať na výživu maloletého dieťaťa. Súd podotýka, že otec maloletého dieťaťa žije v Írsku, preto ho v záujme zabezpečenia jeho osobnej prítomnosti na pojednávaní viackrát (v auguste 2022 a v júni 2023) vyzýval na oznámenie termínu, kedy plánuje pobyt na Slovensku. V závere uznáva,

že konanie vykazuje určité úseky nečinnosti, ktoré odôvodňuje zaťaženosťou poručenského oddelenia, nedostatočnou personálnou obsadenosťou súdu, ako aj nárastom agendy, ale nepovažuje ich za neodôvodnené priet'ahy, a preto navrhuje sťažnosti nevyhovieť.

III.2. Replika sťažovateľky:

6. Sťažovateľka vo svojej replike k vyjadreniu okresného súdu zotrváva na podanej ústavnej sťažnosti v celom rozsahu a zdôrazňuje, že jej právna neistota nebola odstránená, keďže konanie je ďalej vedené na odvolacom súde. Argumentuje, že vydanie neprávoplatného rozhodnutia po viac ako troch rokoch od podania návrhu v konaní vo veciach starostlivosti súdu o maloletých nemôže byť považované za rýchlu a účinnú ochranu jej práv a práv jej maloletého dieťaťa. Je presvedčená, že skutočnosť, že niektorý z účastníkov konania sa nezdržiava na území Slovenska, nemôže byť dôvodom na neprimerané oddaľovanie nariadenia pojednávania, resp. uskutočnenia iných úkonov na účel meritórneho rozhodnutia vo veci. Poukazuje na to, že od podania jej návrhu a výzvou súdu smerom k otcovi, čo sa týka oznámenia termínu, kedy plánuje pobyt na Slovensku, uplynuli viac ako dva roky, a opakovane zdôrazňuje pre ňu mimoriadny význam konania.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

7. Ústavný súd podľa § 58 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) upustil od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ústavnou sťažnosťou a so stanoviskami účastníkov konania dospel k názoru, že od neho nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci, a preto pristúpil k posúdeniu veci samej.

8. Podstatou ústavnej sťažnosti sťažovateľky je namietané porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ako aj práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru postupom okresného súdu v konaní o úpravu výkonu rodičovských práv a povinností.

9. Ústavný súd si pri výklade základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov garantovaného v čl. 48 ods. 2 ústavy osvojil judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote, preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (napr. II. ÚS 55/98, I. ÚS 132/03, IV. ÚS 105/07, IV. ÚS 90/2010).

10. Ústavný súd pri rozhodovaní o ústavných sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy (to platí, aj pokiaľ ide o čl. 6 ods. 1 dohovoru, pozn.) vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím (m. m. IV. ÚS 221/04). Pre naplnenie práva zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy nestačí, aby štátne orgány (napr. všeobecné súde) vec len

prerokovali, prípadne vykonali rôzne úkony (bez ohľadu na ich počet) a právoplatne nerozhodli (napr. I. ÚS 118/02).

11. Základnou povinnosťou súdu a sudcu je preto zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník konania obrátil na súd so svojím návrhom.

12. Táto povinnosť súdu a sudcu podľa právnej úpravy účinnej od 1. júla 2016 je *expressis verbis* zakotvená ako základný princíp konania a vyplýva najmä z čl. 5 ods. 2 a čl. 12 Civilného mimosporového poriadku (ďalej len „CMP“). Podľa čl. 5 ods. 2 CMP súd postupuje z úradnej povinnosti na základe zákona na účely prejednávania a rozhodnutia veci tak, aby ochrana práv bola rýchla a účinná. Podľa čl. 12 CMP súd postupuje v konaní tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá, predchádza zbytočným priet'ahom, koná hospodárne a bez zbytočného a neprimeraného zaťažovania účastníkov konania a iných osôb. Podľa § 30 CMP súd po začatí konania postupuje v súčinnosti s ostatnými subjektmi konania tak, aby bola vec v čo najkratšom čase prejednaná a rozhodnutá.

13. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným priet'ahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (IV. ÚS 74/02, III. ÚS 247/03, IV. ÚS 272/04) ústavný súd zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania a postup samotného súdu. V súlade s judikatúrou ESLP v rámci prvého kritéria ústavný súd prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (I. ÚS 19/00, II. ÚS 32/02). Podľa uvedených kritérií posudzoval aj sťažnosť sťažovateľky.

14. Napadnuté konanie z právneho ani faktického hľadiska nevykazuje črty mimoriadnej zložitosti. Možno konštatovať, že ide o štandardnú a pomerne početnú súčasť rozhodovacej agendy všeobecných súdov, a keďže sa predmet konania týka starostlivosti súdu o maloleté dieťa, ide o prednostnú vec, kde sa predpokladá osobitná pozornosť venovaná efektívnemu a rýchlemu postupu súdu (m. m. II. ÚS 33/99, I. ÚS 53/02). Povaha napadnutého konania preto podmieňovala prísnejšie hodnotenie jeho priebehu ústavným súdom z hľadiska, či v ňom došlo nečinnosťou alebo neefektívnou činnosťou k zbytočným priet'ahom (m. m. I. ÚS 419/2015, III. ÚS 72/2019).

15. Ústavný súd pri posudzovaní prvého kritéria osobitne zohľadnil predmet konania a jeho význam pre sťažovateľku a v tejto súvislosti konštatuje, že napadnuté konanie má pre ňu vzhľadom na svoju povahu mimoriadny význam, keďže jeho výsledok podstatne ovplyvňuje možnosti sťažovateľky riadne plniť existenčné potreby jej maloletého dieťaťa a zabezpečiť jeho zdravý vývoj.

16. V rámci posudzovania ďalšieho kritéria, a to správania sťažovateľky, ústavný súd konštatuje, že nezistil také skutočnosti, ktoré by prispeli k predĺženiu napadnutého konania a ktoré by bolo možné pripísať na jej ťarchu.

17. Ústavný súd napokon hodnotil samotný postup súdu v napadnutom konaní, ktoré začalo podaním návrhu v auguste 2020. Vychádzal pritom zo svojej konštantnej judikatúry, v zmysle ktorej zbytočné priet'ahy v konaní môžu byť zapríčinené nielen samotnou nečinnosťou všeobecného súdu, ale aj jeho neefektívnou činnosťou, teda takým konaním, ktoré nevedie efektívne k odstráneniu právnej neistoty účastníkov konania (II. ÚS 32/03, IV. ÚS 267/04, IV. ÚS 182/08).

18. Podľa názoru ústavného súdu okresný súd nezvolil v napadnutom konaní procesný postup smerujúci sústredene k urýchlenému odstráneniu stavu právnej neistoty, v ktorej sa sťažovateľka nachádza. Okresný súd až po roku od jeho posledného úkonu (rozhodnutie o návrhu otca na nariadenie neodkladného opatrenia v auguste 2021) zisťoval termín pobytu otca na Slovensku a až po dvoch rokoch nariadil vo veci pojednávanie, aj to až na základe urgencie sťažovateľky. Obdobie od augusta 2021 do júla 2023 ústavný súd hodnotí ako nečinnosť súdu, ktorou boli spôsobené zbytočné prietahy. Navyše, absentujúce právoplatné rozhodnutie po troch rokoch a deviatich mesiacoch od podania návrhu v konaní vo veci starostlivosti súdu o maloletých nemožno z ústavnoprávneho hľadiska akceptovať.

19. Vychádzajúc z uvedeného, ústavný súd dospel k záveru, že v konaní vedenom pod sp. zn. 21P/159/2020 došlo k zbytočným prietahom ústavnej intenzity, preto rozhodol, že postupom okresného súdu bolo porušené základné právo sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku tohto nálezu).

V.

Prikázanie vo veci konať a priznanie primeraného finančného zadost'učinenia

20. V súlade s čl. 127 ods. 2 ústavy v spojení s § 133 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže prikázať, aby ten, kto porušil základné práva a slobody sťažovateľa svojou nečinnosťou, vo veci konal.

21. Vzhľadom na skutočnosť, že ústavný súd zistil porušenie označených práv sťažovateľky postupom súdu v napadnutom konaní, pričom toto nie je dosiaľ právoplatne skončené a okresný súd ešte bude rozhodovať o trovách konania, prípadne po zrušení rozsudku odvolacím súdom a vrátení veci aj v merite, prikázal okresnému súdu, aby vo veci konal bez zbytočných prietahov (bod 2 výroku tohto nálezu).

22. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy v spojení s § 133 ods. 3 písm. e) zákona o ústavnom súde ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadost'učinenie.

23. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti žiada priznať primerané finančné zadost'učinenie v sume 5 000 eur, poukazujúc na stav pretrvávajúcej právnej neistoty a špecifický charakter napadnutého konania. Požadovanú sumu odôvodňuje ako aspoň čiastočnú kompenzáciu nemajetkovej ujmy, ktorú jej súd spôsobil prietahmi v súdnom konaní.

24. Cieľom primeraného finančného zadost'učinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04). Pri určení primeraného finančného zadost'učinenia ústavný súd vychádza zo zásad spravodlivosti aplikovaných Európskym súdom pre ľudské práva, ktorý spravodlivé finančné zadost'učinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu.

25. Zohľadňujúc predmet konania, jeho citlivý charakter a význam pre sťažovateľku vrátane charakteru, závažnosti a dĺžky prietahov spôsobených súdom, prihliadajúc aj na dočasnú úpravu

pomerov účastníkov konania vykonateľným neodkladným opatrením, ústavný súd považoval za dôvodné priznanie finančného zadosťučinenia 1 800 eur (bod 3 výroku nálezu) a vo zvyšnej časti návrhu sťažovateľky nevyhovel (bod 5 výroku tohto nálezu).

VI. Trovy konania

26. Ústavný súd priznal sťažovateľke (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania 959,24 eur (bod 4 výroku nálezu).

27. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľky ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov [(ďalej len „vyhláška“); § 11 ods. 3, § 13a, § 16 ods. 3, § 18 ods. 3 vyhlášky]. Základná sadzba odmeny za jeden úkon právnej služby uskutočnený v roku 2023 je 208,67 eur a hodnota režijného paušálu je 12,52 eur a za jeden úkon právnej služby uskutočnený v roku 2024 je 343,25 eur a hodnota režijného paušálu je 13,73 eur. Sťažovateľke vznikol nárok na náhradu trov konania za dva úkony právnej služby uskutočnené v roku 2023 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti) a za jeden úkon právnej služby uskutočnený v roku 2024 (podanie vyjadrenia), čo celkovo predstavuje sumu 799,36 eur a po zvýšení o 20 % sadzbu dane z pridanej hodnoty, ktorej platiteľkou je právna zástupkyňa sťažovateľky, sumu 959,24 eur (bod 4 výroku nálezu).

28. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právnej zástupkyne sťažovateľky (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 Civilného sporového poriadku) označenej v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

29. Podľa čl. 133 ústavy toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Bratislave (detašované pracovisko) 23. mája 2024

Miloš Maďar
predseda senátu